

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้พัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารในรูปแบบใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารในรูปแบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Data Interchange – EDI) ในรูปแบบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Mail – E-mail) หรือในรูปแบบอินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดังกล่าวนี้ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมหรือประกอบธุรกรรมต่างๆ ของมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการค้าระหว่างประเทศที่มีการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เหล่านี้มาช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการขนส่งสินค้า การประกันภัยสินค้า ตลอดจนการชำระราคาสินค้า ซึ่งลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์คือ ผู้ใช้สามารถส่งข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนเอกสารต่างๆ ข้ามประเทศได้ภายในชั่วพริบตา

โดยทั่วไปแล้ววิธีการชำระราคาในการซื้อขายระหว่างประเทศสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การชำระราคาโดยวิธีการเปิดบัญชี (Open Account) การชำระราคาโดยวิธีเอกสารเพื่อเรียกเก็บ (Documentary Collection or Bill for Collection) การชำระราคาโดยวิธีเอกสารเครดิต (Documentary Credit) และการชำระราคาล่วงหน้า (Advance Payment or Cash in Advance) ซึ่งการชำระราคาแต่ละวิธีนั้น ก็มีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันออกไป

สำหรับการชำระราคาที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือการชำระราคาโดยเลตเตอร์ออฟเครดิต ซึ่งเป็นการชำระราคาแบบเอกสารเครดิต (Documentary Credit) ประเภทหนึ่ง เนื่องจากเลตเตอร์ออฟเครดิต เป็นวิธีการชำระราคาที่ช่วยลดความเสี่ยงต่างๆ ในการซื้อขายระหว่างประเทศ และยังเป็นวิธีที่ให้หลักประกันแก่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายได้ดีที่สุดวิธีหนึ่ง

วิธีการชำระราคาโดยเลตเตอร์ออฟเครดิตนี้ทำโดยผู้ซื้อมาขอเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตกับธนาคารในประเทศของผู้ซื้อ (Issuing Bank) เพื่อให้ออกเลตเตอร์ออฟเครดิตไปยังผู้ขาย เมื่อธนาคารตกลงเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตให้แก่ผู้ซื้อแล้วก็จะออกเลตเตอร์ออฟเครดิต ให้คำรับรองแก่ผู้ขายหรือผู้รับประโยชน์ (Beneficiary) ว่า ธนาคารจะชำระราคาให้แก่ผู้รับประโยชน์ หากผู้รับ

ประโยชน์ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในเลตเตอร์ออฟเครดิตอย่างครบถ้วน ซึ่งเงื่อนไขในเลตเตอร์ออฟเครดิตก็คือ การส่งมอบเอกสารต่างๆ ตามที่กำหนดไว้นั่นเอง

เอกสารที่กำหนดให้ผู้ขายส่งมอบให้แก่ธนาคารตามเลตเตอร์ออฟเครดิต ได้แก่ ใบกำกับสินค้า (Invoice) ใบตราส่ง (Bill of Lading) ใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (Certificate of Origin) กรมธรรม์ประกันภัย ฯลฯ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเอกสารต่างๆ ที่กำหนดให้ผู้ขายหรือผู้รับประโยชน์ จัดหามา ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นในเบื้องต้นว่าผู้ขายได้ปฏิบัติตามภาระหน้าที่ต่างๆ ตามสัญญาซื้อขายครบถ้วนถูกต้องแล้ว

เมื่อผู้ขายส่งมอบเอกสารต่างๆ ให้แก่ธนาคารตามที่กำหนดไว้ในเลตเตอร์ออฟเครดิตแล้ว ธนาคารก็มีหน้าที่ในการตรวจเอกสารดังกล่าวว่าตรงตามที่กำหนดเอาไว้ในเลตเตอร์ออฟเครดิตหรือไม่ หากธนาคารเห็นว่าเอกสารทั้งหมดตรงกับที่กำหนดไว้ในเลตเตอร์ออฟเครดิต ธนาคารก็จะชำระราคาให้แก่ผู้ขาย หลังจากนั้นธนาคารจึงส่งเอกสารทั้งหมดให้แก่ผู้ซื้อ เพื่อให้ผู้ซื้อชำระเงินให้แก่ธนาคารต่อไป

ดังนั้นการชำระเงินโดยเลตเตอร์ออฟเครดิต จึงเป็นการนำเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายเข้ามาประสานประโยชน์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และนำเอาธนาคารมาเป็นตัวกลางในการชำระราคา ทำให้ทั้งทางผู้ขายมั่นใจว่าตนจะได้รับชำระราคาจากธนาคาร หากได้ส่งมอบเอกสารครบถ้วนถูกต้อง และหากธนาคารไม่ชำระเงิน ผู้ขายย่อมฟ้องธนาคารซึ่งอยู่ประเทศเดียวกันกับผู้ขายได้ โดยไม่ต้องไปฟ้องธนาคารผู้ซื้อซึ่งอยู่คนละประเทศ ส่วนทางด้านผู้ซื้อก็มั่นใจได้ว่าธนาคารมีความเชี่ยวชาญในการตรวจเอกสารจะตรวจรับเอกสารไว้แทนผู้ซื้อตามที่กำหนดไว้ โดยครบถ้วนถูกต้องแล้วจึงจะชำระราคาให้แก่ผู้ขาย

อย่างไรก็ดี เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ในปัจจุบันนี้ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถชำระราคาในการซื้อขายระหว่างประเทศได้ด้วยการใช้สัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีขั้นตอนคล้ายๆ กับการชำระราคาด้วยการใช้สัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตธรรมดา เพียงแต่เปลี่ยนจากการส่งมอบเอกสารตามเลตเตอร์ออฟเครดิตให้แก่ธนาคารในรูปแบบของเอกสารที่เป็นกระดาษมาเป็นส่งเอกสารในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

จากลักษณะของเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวนี้เองทำให้ช่วยลดความผิดพลาดที่เกิดจากการใช้เลตเตอร์ออฟเครดิตลงได้ เนื่องจาก การชำระราคาด้วยเลตเตอร์ออฟเครดิตต้องมีเอกสารประกอบเป็นจำนวนมาก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งการใช้เอกสาร

ประกอบเป็นจำนวนมากนี้ย่อมทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่ายเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากตัวเอกสารเอง เช่น พิมพ์ผิด หรือส่งมอบเอกสารไม่ถูกต้องไม่ครบถ้วน หรือเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากการส่งเอกสารหลายทอด เช่น เอกสารสูญหายหรือเสียหายในระหว่างการส่งมอบ แต่ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันทำให้หลายประเทศสามารถชำระราคาด้วยเลตเตอร์ออฟเครดิตด้วยระบบไร้กระดาษ (Paperless) ซึ่งนอกจากจะเป็นการประหยัดเวลาแล้ว ยังทำให้ลดขั้นตอนการส่งเอกสารจำนวนมาก นั้นหมายความว่า เป็นการลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากเอกสารได้เช่นกัน

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยยังไม่มีการใช้ระบบการชำระราคาด้วยวิธีเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากการที่จะชำระราคาด้วยวิธีนี้ได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกองค์กร ไม่เพียงแต่เฉพาะธนาคารเท่านั้น ด้วยเหตุที่เอกสารที่ผู้ขายต้องส่งมอบให้แก่ผู้ซื้อตามเลตเตอร์ออฟเครดิตนี้มีหลายประเภท ดังนั้น หากประเทศไทยจะใช้วิธีการชำระราคาโดยเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการออกเอกสารตามเลตเตอร์ออฟเครดิตจะต้องมีความพร้อมในเรื่องของเทคโนโลยีดังกล่าวด้วย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของเรือที่จะออกไปตราส่ง เจ้าของสินค้าที่จะออกไปกำกับสินค้า หรือบริษัทประกันภัยที่ต้องออกกรมธรรม์ประกันภัยในรูปแบบของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ผู้เอาประกันภัย

หากมีการใช้วิธีการชำระราคาด้วยวิธีเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องพิจารณาก็คือ กฎหมายของประเทศไทยมีบทบัญญัติใดรองรับการใช้เลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์หรือไม่ เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น จะนำกฎหมายใดมาปรับใช้แก่กรณีดังกล่าว บทบัญญัติต่างๆ ที่ประเทศไทยมีอยู่ในปัจจุบัน เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ฯลฯ คลอบคลุมถึงเรื่องเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์หรือไม่

เนื่องจากเทคโนโลยีต่างๆ ได้พัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้น บทบัญญัติต่างๆ ที่จะใช้บังคับแก่กรณีจึงต้องมีการแก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอด้วยเช่นกัน เพื่อที่จะรองรับเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น และไม่ทำให้เกิดช่องว่างในการใช้กฎหมาย

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาถึงขั้นตอนกระบวนการในการชำระราคาโดยเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์
- 2.2 เพื่อศึกษาถึงกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ทั้งในประเทศไทยและระเบียบข้อบังคับสากล
- 2.3 เพื่อศึกษาถึงแนวโน้มในการนำเลตเตอร์ออฟเครดิตมาใช้ในประเทศไทยในอนาคต
- 2.4 เพื่อศึกษาถึงปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย
- 2.5 เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย

1.3 วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาในเรื่องเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ นี้ผู้จัดทำใช้วิธีการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลแบบการศึกษาโดยใช้เอกสาร (Documentary Research) โดยได้ทำการศึกษาจาก ตำบพกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิต และสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ กฎหมายแม่แบบว่าด้วยการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce) ของคณะกรรมการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศของสหประชาชาติ (United Nations Commission on International Trade Law or UNCITRAL) พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ระเบียบประเพณีปฏิบัติและพิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเครดิตที่มีเอกสารประกอบ (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits UCP 600 และ e UCP v. 1.1) และร่างพระราชบัญญัติสัญญาให้สินเชื่อทางพาณิชย์ที่มีเอกสารประกอบ พ.ศ... ทั้งรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความทางกฎหมาย ตำบพกฎหมาย ตำราทางวิชาการต่างๆ ข้อมูลที่ได้ทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือตามเว็บไซต์ต่างๆ รวมทั้งคำพิพากษาฎีกาของศาล ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ และนำข้อมูลเหล่านี้มาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจปัญหาต่างๆ และนำเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนมุ่งศึกษาถึงกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตและสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ อันได้แก่ กฎหมายแม่แบบของคณะกรรมการกฤษฎีกาการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติว่าด้วยพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce) ระเบียบประเพณีปฏิบัติและพิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเครดิตที่มีเอกสารประกอบ (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits UCP 600 และ e UCP v. 1.1) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 และร่างพระราชบัญญัติสัญญาให้สินเชื่อทางพาณิชย์ที่มีเอกสารประกอบ พ.ศ... โดยมุ่งเน้นถึงขั้นตอนกระบวนการใช้ เลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ และประเด็นปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเนื่องจากการนำสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย รวมทั้งหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยศึกษาจากความคิดเห็นทางวิชาการ คำพิพากษาของศาล ที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยอ้างอิงมาจากหนังสือและบทความ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

1.5 สมมติฐานของการศึกษา

การศึกษาวิจัยจะตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานที่ว่า “โดยหลักการของระบบการพาณิชย์ทางอิเล็กทรอนิกส์ ทุกประเทศมีความมุ่งหมายให้มีการยอมรับข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยที่ข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์จะไม่ถูกปฏิเสธความมีผลผูกพันและการบังคับใช้ทางกฎหมาย” ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายของไทยจึงต้องมีการวางรากฐานพิจารณาถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องการกฎเกณฑ์ที่ดำเนินไปตามความหลากหลายของรูปแบบการติดต่อสื่อสาร ไม่ว่าเทคโนโลยีจะพัฒนาไปกว้างไกลแค่ไหน การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องการค้าระหว่างประเทศก็ควรมีหลักการดังกล่าวครอบคลุมไปให้ถึงด้วย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

6.1 ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงขั้นตอนกระบวนการชำระราคาโดยวิธีเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์

- 6.2 เพื่อให้ทราบถึงกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆที่ใช้บังคับกับสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งที่เป็นกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับในประเทศไทย และกฎระเบียบที่เป็นสากล
- 6.3 เพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มในการนำเลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์มาใช้บังคับในประเทศไทยในอนาคต
- 6.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เลตเตอร์ออฟเครดิตอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยในอนาคต